

FORSØGSUNDERVISNING I DANSK

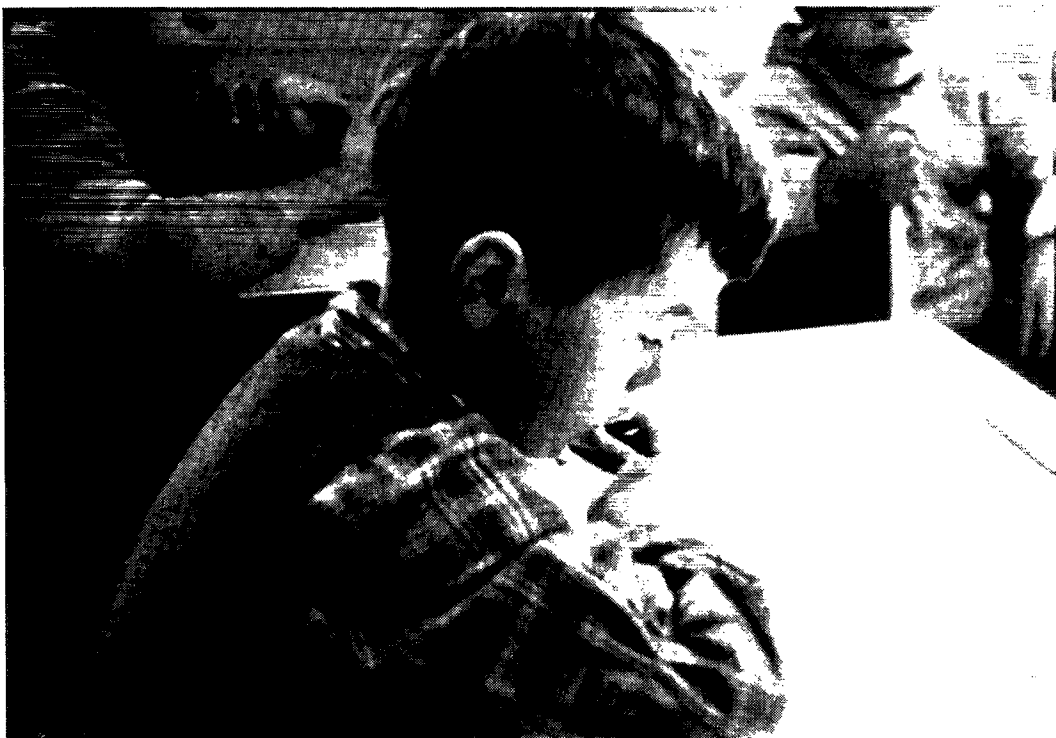

Af skolekonsulent *Chr. Stærmose*

I de gamle geografibøger for folkeskolen anvendte forfatterne ret stereotypt forskellige klicheer for at fastslå befolkningskarakter og et lands kulturelle stade, og for det sidstnævntes vedkommende brugte man som regel at angive i procent, hvor stor en del af befolkningen, der kunne læse og skrive. Selvom man næppe bør godtage, at en befolkning har opnået det ypperste kulturelle stadium, når det kan siges om den, at alle kan læse og skrive, er angivelsen dog alligevel et udtryk for, at en anlagt kulturpolitik er resulteret i opnåelsen af et meget væsentligt endemål. I vurderingen af det grønlandske skolevæsen overser man ofte, at dette mål allerede stort set var nået, før nyordningen satte ind i 1950. Vi kunne dengang gå ud fra det væsentlige grundlag, at der var almindelig skolepligt i syv år, og at „alle kan læse og skrive“, – et grundlag, som man næppe har haft tilsvarende andre steder i verden, hvor man stod over for at skulle udbygge undervisningsområdet i et underudviklet land.

På trods af dette grundlag var der dog meget at indhente, når målet for nyordningen var at bringe skolens apparat og undervisningens indhold på linie med Danmarks skolevæsen. I de forløbne ti år er der skabt en udbygget skole, der skal tjene til andet og mere end netop at lære befolkningen at læse og skrive, og som ikke mindst skal skabe den nødvendige forudsætning for, at børnene bliver i stand til at tilpasse sig det nye samfund, man har set udvikle sig af det gamle Grønland. Den grønlandske ungdom må have samme ret til og mulighed for uddannelse som den danske.

Under store vanskeligheder og hindringer er skolens ydre rammer blevet udbygget, nye – mere eller mindre tidssvarende – skolebygninger er skudt op, lærerpersonalet er blevet meget stærkt forøget, undervisningens omfang er øget, og metoderne er reformeret; den videre boglige uddannelse, som er forudsætningen for grønlandernes deltagelse i ledelsen af deres eget samfund, er blevet udbygget, og ligeså den faglige ungdomsundervisning. Vanskelighederne har især bestået af utilstrækkelige pengebevillinger, manglende koordinering med den tekniske og erhvervmæssige udbygning, uforudset stor forøgelse af børnetallet, hyppig udskiftning af lærerpersonalet og dermed manglende kontinuitet i børnenes undervisning o. s. v.

Ham, det hele laves for.

Det har været en så hektisk og problemfyldt periode, at skolefolk ofte bekymret har spurgt sig selv, om man ikke stod i fare for at glemme eller tilsidesætte noget meget afgørende, nemlig f. eks. det enkelte skolebarn, for hvem det hele laves. Man har længtes efter en arbejdsperiode, hvor man kunne gå ud fra, at penge, bygninger, lærere, bøger o. s. v. — var noget, man havde ved hånden, og at man derfor kunne koncentrere sig om børnenes oplæring og opdragelse. Ret beset er det jo en fornemmere opgave for en skolemand end at lægge nødschemaer.

Meget tyder på, at skolevæsenet er på vej ind i en frugtbar ny tiårsperiode. Alene dette, at skolefolk har tid til at beskæftige sig med de ovenfor nævnte detaljer, som hidtil mest har tynget den dårlige samvittighed, er gode tegn. Forudsætningen for frugtbarheden er gennemførelsen af ministerens udbygningsplaner for skolevæsenet. Bliver de af sparsommelighedshensyn til gas og blålys, som det hedder i moderne skoleelevsprog, må vi slå videre med nødschemaer i endnu ti år, indtil det for alvor går op for os, at vi har tilbagestående områder inden for vort eget rige. En anden afgørende forudsætning er, at skolens bestræbelser og forældrenes ønsker og indstilling er nogenlunde overensstemmende. Skolen må jo nok være med til at lede en ud-

vikling, men må på den anden side være i harmoni med befolkningen og må ikke revolutionere.

Det er vistnok udtryk for et samfunds stigende modenhed, når det begynder at interessere sig for uddannelse af en elite, og for et endnu højere socialt og intellektuelt udviklingstrin, når man begynder at interessere sig for de hæmmede individers velfærd, herunder passende skolegang for børn med fysiske eller psykiske defekter. Den vågnende interesse for undervisningsproblemer i denne forbindelse må noteres med interesse og glæde. Et andet udviklingstegn, som skolefolk ser på med tilfredshed, er en gradvis overvindelse af den hæmning, som snæver lokalpatriotisme bl. a. i form af overdreven sproglig selvhævdelse betyder for det moderne grønlandske samfund som helhed og for skoleuddannelsen i særdeleshed.

På trods af sine endnu alt for trange arbejdsforhold er skolevæsenet indstillet på at leve op til udviklingen og helst være lidt foran og understøtte den. Ved at omtale hovedemnerne, man beskæftigede sig med på skoleledermødet i Godthåb i sommeren 1961, og ved at ridse baggrunden for dem op, vil det forhåbentlig være muligt for mig nærmere at præcisere og belyse de udviklingsfænomener, som i den foregående fremstilling nok lidt for meget fremtræder som postulater.

Ganske naturligt var danskundervisningen i forgrunden igen under dette mødes drøftelser, og man fik et overblik over de sidste års interessante forsøg. Danskundervisningen i de grønlandske skoler har i tidligere artikler her i bladet været genstand for grundig belysning, og når problemet gang på gang tages op, er det som regel med udgangspunkt i de forbavsende ringe resultater, en lærer kan notere sig efter syv års undervisning af en klasse børn. Der har været talt og skrevet mængder af ord om årsagerne til de dårlige resultater, og stort set er der vist enighed om, at det ikke drejer sig udelukkende om spørgsmål som lærerkræfter, metoder og hjælpemidler, men at der også må tages hensyn til forældrenes og børnenes motivering for at lære sproget, til sociale og politiske hæmninger, indstillingen til problemet dansk-grønlandsk i videre forstand, til børnenes skolemodenhed og andet. De fleste af de skoleforsøg, der er sat i gang i Grønland, har drejet sig om at søge en forbedring af resultaterne i danskundervisningen; men alt for ofte er forsøgene løbet ud i sandet på grund af den hyppige udskiftning af lærerkræfterne.

De forsøg, som herunder skal omtales, er især interessante og oplivende derved, at forældrekrederne er gået næsten hundrede procent ind for dem, og at forsøgene har bevirket en tiltrængt styrkelse af en positiv skoleinteresse.

Længe har vi været klar over, at de grønlandske skolebørn i hvert fald i de større byskoler får en noget vanskelig start i forhold til danske småbørn. Medens børn i danske skoler begynder med som regel 18 ugentlige timer, hvorunder de lempeligt indføres i kunsten at læse deres eget modersmål og ved hjælp af lærerens simple

forklaringer får indterpet begyndelsesgrundene i regning, starter de grønlandske børn med 23–24 ugentlige timer, og dertil – og det er årsagen til det højere timetal – med at skulle indlære to vanskelige sprog og ofte med at skulle lære regning af en lærer, hvis forklaringer de ikke forstår, fordi han ikke kan tale grønlandsk. Yderligere må man erindre, at lokaleantallet selv i helt udbyggede grønlandske skoler er så lille, at småbørnene oftest går i skole om eftermiddagen, når en væsentlig del af deres energi er opbrugt. Det grønlandske modersmål er i læse- og skriveteknisk henseende et meget vanskeligt sprog, og en indlæring af det kræver en høj grad af skolemodenhed. Det danske sprog er et vanskeligt fremmedsprog for børnene, men til gengæld er det erfaringsmæssigt lettere at overvinde de første læse- og skrivevanskeligheder ved hjælp af dansk end ved hjælp af grønlandsk. Det er en kendsgerning, at børnene hurtigere lærer at læse og skrive dansk, – ofte uden at de forstår noget af det, de læser og skriver. Det er klart, at det højere timetal, de to vanskelige sprog, den fremmedsprogede regnelærer og skolegang fra ca. kl. 12 til ca. kl. 16 indebærer en meget stor belastning for de grønlandske småbørn, og når dertil erindres, at børnene i Grønland af forskellige ikke ganske afklarede årsager må betegnes som gennemgående mere skoleumodne end danske børn, – måske nok overvejende af sociale årsager, – vil det forstås, at mange lærere naturligt kommer ind på tanken om at lette skoleforholdene for dem; men helst skulle det gøres på en måde, så man ikke alene opnåede bedre arbejdsforhold og en lykkeligere skoletilværelse, men også så resultaterne af skolegangen forbedredes. Det var nærliggende at forsøge med at stryge det ene af sprogene, og det var i Frederikshåb skole, man først vovede at komme frem med forslag derom til forældrene, vistnok inspireret af Augo Lynges sidste artikel i Grønlandsposten, hvori han kraftigt slog til lyd for en effektivisering af danskindlæringen også ud over børneskolens indsats, selvom det skulle ske noget på bekostning af undervisningen i grønlandsk. Senere er flere børneskoler fulgt med under lidt forskellige forsøgsformer, men med det fælles, at der i de yngste årgange undervises udelukkende på dansk undtagen i religion og måske i anskuelse. Undervisningen i grønlandsk bliver udskudt til det andet eller tredie skoleår. I forsøgsklasserne kan man opnå 1) lavere ugentligt timetal for småbørnene, 2) en mere effektiv og mere smertefri læse- og skriveindlæring, 3) et betydeligt grundigere kendskab til dagligt dansk sprog og 4) forhåbentlig en mere resultatgivende indlæring i modersmålet i løbet af anden eller tredie klasse. Denne sidstnævnte fordel er naturligvis et postulat, som endnu ikke kan dokumenteres med eksempler, selvom man allerede i Frederikshåb nu har så vægtig erfaring, at den kan sandsynliggøre påstanden. Men iøvrigt kan man støtte den optimistiske formodning på mange pædagogiske forsøg, som viser, at teknisk set vanskeligt skolestof med held kan udskydes til et tidspunkt, hvor eleverne har større modenhed (det gælder f. eks. indlæring

af division i faget regning, som tidligere indlærtes allerede i første klasse i flere skoler, men nu ofte og med godt resultat udskydes til tredje og fjerde klasse).

Det var fordelene, men man bør jo også se på ulemperne, som måske ikke er uvæsentlige og i hvert fald ikke afklarede endnu. Den første store ulempe ved metoden er naturligvis den eventuelle sprogpolitiske modstand, man kunne formode, at forældre ville møde med, og det er et aldeles afgørende forhold. Skolen må ikke give anledning til sprogstrid, og den nye metode må ikke give anledning til at tro, at skolen glemmer en af sine opgaver, nemlig at bevare og udvikle det grønlandske sprog. Vi mener ikke, at der kan rettes anklager i den henseende, idet vi har tillid til de teorier, som er udsprunget af de lige nævnte pædagogiske forsøg, og alle steder, hvor forsøgsundervisningen er sat i gang, har man på forhånd stillet forældrene det frit, om de ville indmelde deres børn til en forsøgsklasse eller til en klasse med normal fagfordeling i sprogene. Resultatet af dette frie valg har været overraskende for de skolefolk, der har tøvet med at fremsætte forslag om at stryge grønlandskundervisning i de mindste klasser, og vel i det hele taget for dem, der mener, at selve sproget ofte er et symbol på eksisterende eller i hvert fald demonstrerede modsætningsforhold mellem grønlandsk og dansk i videre forstand. Resultatet blev nemlig alle steder, at så godt som hele forældrekrederen udtrykte ønske om at få deres børn ind i den dansksprogede klasse. Det siger sig selv, at forudsætningen for et frit valg er, at skolen kan oprette parallellinie, og at mindre skoler er henvist til at lade det komme an på 100 procents tilslutning fra forældrene, men også dette er forekommet, vistnok i Korkut ved Godthåb, og i Sukkertoppen var tilslutningen så ren, at samtlige førsteklasse blev dansksprogede i år. Forældretilslutningen har givet den nødvendige dækning for forsøgenes gennemførelse, og frygten for en ulempe er blevet ændret til et begrundet håb om, at skolen gennem sit virke i højere grad end før kan medvirke til en normalisering af forholdet dansk-grønlandsk. Meget tyder på, at grønlænderne, trods nogle udtryk for det modsatte, i almindelighed erkender, at det danske sprogs fremtrængen ikke betyder en underkendelse af det grønlandske, og at indlæring af dansk er sagligt og udelukkende sagligt motiveret.

Man kunne yderligere have den betænkelighed, at forsøgene skulle møde modstand på højere politisk plan, men landsrådet har i fuld enighed givet skoledirektøren tilslutning til gennemførelsen. Det er også en væsentlig ting, for det bliver uden tvivl aktuelt med denne undervisnings fastlæggelse på undervisningsplanen, når forsøgsstadiet er overstået; men hertil bør man have landsrådets fulde tilslutning.

Af de beretninger, der hidtil har foreligget mundtligt og skriftligt, fremgår det, at forsøgene er blevet tilrettelagt med interessante små afvigelser. Et sted har man f. eks. søgt at samle de i forvejen i sproglig henseende bedst funderede børn i den dansksprogede klasse (f. eks. børnehavebørnene), et andet sted har man ladet alle

*Blandet dansk-grønlandsk førsteklasse i Julianehåb (tv.)
og den tilsvarende førsteklasse med normal fagdeling.*

børn af dansksprogede forældre gå med i forsøgsklassen, medens man et tredje sted har taget et tilfældigt udvalg udelukkende af grønlandssprogede børn i klassen. Kun i det sidstnævnte tilfælde har man fået en nogenlunde sikker kontrolgruppe i form af en almindeligt sammensat parallelklasse med den normale fagfordeling i grønlandsk og dansk at sammenligne med, når forsøget har løbet tilstrækkeligt længe. I det førstnævnte tilfælde opnår man utvivlsomt de bedste klasseresultater, men der er den åbenbare ulempe ved delingsmetoden, at man fremelsker en uheldig gruppering af børnene i deres fælles skole, en ulempe, der vil blive endnu mere fremtrædende, end den langt mildere deling af børnene, man har i de større grønlandske skoler under den nugældende A-B-ordning. I det næstnævnte tilfælde, hvor man har ladet danske og grønlandske børn få samme undervisning i dansk, vil man for det første mangle en tilsvarende kontrolgruppe at sammenligne resultatet med, og man får intet sikkert billede af metodernes virkning, idet man må gå ud fra, at den dansksprogede børnegruppe i klassen påvirker de grønlandske kammerater i så høj grad, at der måske kan være tale om, at selve fællesskabet er en stærkere virkende faktor end undervisningen. (Af hensyn til læsere, som ikke er fortrolige med skole-

systemet i Grønland, må det nok oplyses, at selvom de danske børn i langt højere grad end tidligere nu undervises sammen med grønlandske børn, findes det stadig nødvendigt med særskilt undervisning til danske i religion og i dansk, som jo drives som fremmedsprogundervisning for de grønlandske børn). Ifølge rapporten er et års undervisning i dansk i en sådan førsteklasse resulteret i, at læsefærdigheden og skrivefærdigheden står mål med en dansk førsteklases gennemsnitsstandpunkt. Havde man haft mulighed for at udskille 3-4 deciderede særklassebørn, ville gennemsnitsresultatet selvfølgelig være blevet betydeligt bedre.

Med hensyn til de grønlandske børns sprogfærdighed, altså den egentlige tilegnelse af det danske sprog, har man naturligvis ikke sikre målemetoder, men må henholde sig til lærerens skøn om børnenes færdigheder, begrundet i hans indtryk af deres villighed til at bruge sproget utvungent, af deres forståelse af fortællinger, af små tekster og af andre små prøver, som læreren i alle tilfælde selv må fremstille. Det er iøvrigt vistnok nogenlunde samme målemetoder for forsøgsresultaterne, som man har brugt i de andre og anderledes sammensatte forsøgsklasser. Forsøgene giver sig ikke ud for at være videnskabeligt tilrettelagt, hvilket måske nu kan lade sig gøre, når man har disse værdifulde erfaringer at bygge på.

Ulemperne ved de blandede dansk-grønlandske klasser er altså kun af forsøgsmæssig karakter. Hvis de danske børn undervisningsmæssigt ikke bliver sat tilbage ved at deltage i forsøget som medier, og hvis den danske gruppe ikke bliver så talrig, at den helt dominerer klassen, er der fordele, som er øjensynlige, og som lærere også har understreget i deres rapporter. Her tænkes ikke så meget på den økonomiske fordel ved, at man kan spare at oprette en dansk førsteklasse, og hvad det indebærer af sparede lærertimer, selvom det også er en utvivlsom fordel. Der tænkes mere på det naturlige samvær mellem grønlandske og danske børn under ganske ensartede skoleforhold og mulighederne for kammeratskaber, som virker ud over skoletimerne.

Forsøg af den art, der her er omtalt, må vurderes forsigtigt, og ikke mindst må rapporterne om resultaterne gøres til genstand for kritisk vurdering, netop fordi tilrettelæggelsen varierer fra sted til sted, metoderne varierer, og fordi der ikke kan foretages ensartede målinger og kontrol med resultaterne, men man må i vid udstrækning forlade sig på erfarne læreres skøn og vurdering. Foreløbig lyder det hele meget optimistisk på grundlag af meget nøgterne rapporter. Og for de skoleledere, der mødtes i sommer i Godthåb, og som for de flestes vedkommende igennem ret mange år selv har tumlet med problemerne omkring danskundervisningen i Grønland, var der ikke tvivl om, at man måtte drage nogle konsekvenser af de foreløbige resultater. De blev udtrykt i et forslag til en ny undervisningsplan, som jeg iøvrigt skal omtale senere, og hvorunder det hedder, at „den hidtil anvendte form (for småbørnenes undervisning), hvor man forsøger at indlære grønlandsk og dansk

samtidig, belaster børnene unødigt og er pædagogisk uforsvarlig, ikke mindst fordi det påkrævede ugentlige timetal er for stort i første klasse“ – og „igangværende forsøg har vist, at danskundskaberne kan øges betydeligt, når man de første skoleår foretager indlæringen i læsning og skrivning alene på dansk.“ Efter fastslåelsen af, at en bedre indlæring af det grønlandske sprog også har været en hensigt med forsøgene, foreslår man en timefordelingsplan som led i en strukturændring af den grønlandske skole. I denne plan indgår, at første og anden klasse ikke undervises i grønlandsk, men får 12 ugentlige timer i dansk mod nu i reglen 5, og at timeplanen som helhed bør følges ved alle skoler, som har lærere, der kan undervise på dansk. For andre skolars vedkommende må anvendes en tillempet timefordelingsplan. I forslaget til undervisningsplanen indtager danskundervisningen en langt mere fremtrædende plads end tidligere, idet det hedder „Det betragtes som et af den grønlandske skoles hovedformål at opøve hver enkelt elev i at beherske det danske sprog så godt som muligt.“ Sammenholdt med det stærkt forøgede timetal til faget dansk i forslaget til ny timefordelingsplan, fandt landshøvdingen, at det ved en så vidtrækkende ændring af fagets placering var rigtigst gennem skoledirektionen at forelægge spørgsmålet for landsrådet. Deri var skolelederne helt enige, og det harmonerer ganske med lærernes ønske om, at forældrene selv skal være indforstået med den nye undervisningsform. Det er ikke skolen og lærerne, der skal fastsætte fagets placering; det er helt afgørende, om befolkningen virkelig ønsker en mere effektiv danskundervisning, og det er landsrådet, der må tage det politiske ansvar for den vidtgående ændring, ligesom man vel i det hele taget ikke bør opstille formål for den grønlandske skole eller fastsætte dens indhold uden om landsrådet som medansvarlig. Som allerede omtalt har landsrådet allerede tilkendegivet, at det stoler på skolefolkernes pædagogiske vurdering, og at det i fuld enighed vil gå ind for danskundervisningens nye og mere fremtrædende placering i skolen.

Som nævnt i indledningen havde skolevæsenet i 1950 det solide grundlag at bygge videre på, at „alle kan læse og skrive“. Det gjaldt jo i stor almindelighed, men ikke i henseende til det danske sprog. Nu er vi nået så langt, at vi med noget forbehold – f. eks. må vi se bort fra de skolesteder, hvor det ikke har været muligt at give grundlig danskundervisning – kan sige, at alle kan læse og skrive dansk nødtørftigt. Fra dette stadium ville vi gerne kunne formulere målet for den næste tiårs periodes indsats på dette område, at alle skal lære at beherske det danske sprog nødtørftigt. Det bør nok understreges, at skolen selvfølgelig også har andre mål end dette mere specielle.

Naturligvis er en ændring i skolestrukturen, i undervisningsplanen og timefordelingen ikke tilstrækkelige midler til at nå et sådant mål. Der skal mere til, om anstrengelser skal krones med held. Helst skal de fleste vanskeligheder, som skolen

har haft at slås med i den forløbne periode, overvindes, – lokalemangel, hyppige lærerskift, børns og forældres noget træge skoletilvæning, langsommeligheden i fremkaffelse af egnede skolemateriale specielt fremstillet til vor skoles undervisning o. s. v. Navnlige er det vigtigt for den form for undervisning, der her har været genstand for mest omtale, at den ikke må overlades til nyudsendte lærere, der ikke har kunnet skaffe sig erfaring for børnenes særlige forudsætninger endsiqe for den undervisningsteknik, som kræves. Men desværre bliver det nok en af de sværeste vanskeligheder at overvinde. Det er jo en ganske almindelig skolesituation, at den overvejende del af lærerstaben består af nyudsendte. Dette nævnes blot overfladisk som eksempel på den nære sammenhæng og indbyrdes afhængighed, der er mellem de almene og de mest specielle problemer. Danskundervisningen vil sikkert af langt de fleste anerkendes som en af de vigtigste specielle faktorer i udviklingen i Grønland, men færre har nok gjort sig klart, at så almene faktorer som vor tekniske og økonomiske kapacitet (bolig- og lokalemangel) eller løn- og personalepolitik (kontinuitet i arbejdet) har direkte indflydelse på den daglige undervisnings kvalitet.

Også andre problemer må og skal løses i de kommende år, hvis barnet i den grønlandske skole skal kunne få den undervisning, det har evne og behov for, og hvis den videregående boglige og den senere faglige uddannelse skal kunne give de gode resultater, man håber på. På skoleledermødet blev noget af det vigtigste trukket frem: særundervisning for handicappede børn, der ikke kan følge med i normal undervisning, har hidtil ikke været mulig til skade ikke blot for disse børn selv, men også for den normale undervisning. – Et tilrettelagt, metodisk pædagogisk forskningsarbejde med henblik dels på denne særundervisning og dels på kommende skoleforsøg er påkrævet. – I øjeblikket kan de fleste grønlandske elever tidligst tage realeksamen i 19-årsalderen, og mange er fyldt tyve år, før de har mulighed for at påbegynde en videre uddannelse eller for at fortsætte på et gymnasium. Der må skabes mulighed for at forkorte skoletiden for de bedst begavede.

En nærmere omtale af disse problemer og forslagene til deres løsning håber jeg at kunne give i en efterfølgende artikel.